HOTĂRÂREA CURȚII (Camera a doua)

16 octombrie 2008 *

În cauza C-136/07,

având ca obiect o acțiune în constatarea neîndeplinirii obligațiilor formulată în temeiul articolului 226 CE, introdusă la 7 martie 2007,

Comisia Comunităților Europene, reprezentată de domnii H. Støvlbæk și R. Vidal Puig, în calitate de agenți, cu domiciliul ales în Luxemburg,

reclamantă,

împotriva

Regatului Spaniei, reprezentat de domnul M. Muñoz Pérez, în calitate de agent, cu domiciliul ales în Luxemburg,

pârât,

* Limba de procedură: spaniola.

CURTEA (Camera a doua),

compusă din domnul C. W. A. Timmermans, președinte de cameră, domnii J.-C. Bonichot, K. Schiemann (raportor), P. Kūris și L. Bay Larsen, judecători,

avocat general: domnul Y. Bot,
grefier: domnul R. Grass,

având în vedere procedura scrisă,

având în vedere decizia de judecare a cauzei fără concluzii, luată după ascultarea avocatului general,

pronunță prezenta

Hotărâre

1 Prin cererea introductivă, Comisia Comunităților Europene solicită Curții să constate că, prin neadoptarea cu privire la profesia de controlor de trafic aerian a actelor cu putere de lege și a actelor administrative necesare pentru a se conforma Directivei 89/48/CEE a Consiliului din 21 decembrie 1988 privind sistemul general de recunoaștere a diplomelor de învățământ superior acordate pentru formarea

profesională cu durata minimă de trei ani (JO 1989, L 19, p. 16, Ediție specială, 05/vol. 2, p. 76) și Directivei 92/51/CEE a Consiliului din 18 iunie 1992 privind cel de al doilea sistem general de recunoaștere a formării profesionale, de completare a Directivei 89/48 (JO L 209, p. 25, Ediție specială, 05/vol. 2, p. 212), Regatul Spaniei nu și-a îndeplinit obligațiile care îi revin în temeiul acestor directive.

Cadrul juridic

Reglementarea comunitară

Directiva 89/48

2 Articolul 1 din Directiva 89/48 prevede:

„În sensul prezentei directive:

(a) prin diplomă se înțelege orice diplomă, certificat sau alt titlu de calificare oficială sau ansamblu de astfel de diplome, certificate sau alte titluri:

— care au fost eliberate de o autoritate competentă dintr-un stat membru, desemnată în conformitate cu actele cu putere de lege sau actele administrative ale statului membru respectiv;

— din care rezultă că titularul a urmat cu succes un ciclu de studii postliceale cu o durată minimă de trei ani sau cu o durată echivalentă la fără frecvență, în cadrul unei universități sau altei instituții de învățământ superior sau altei instituții cu un nivel similar și, dacă este cazul, că el a urmat cu succes o formare profesională cerută pe lângă un ciclu de studii postliceale;

— care arată că titularul are calificarea profesională cerută care îi permite accesul la o profesie reglementată în statul membru respectiv sau exercitarea respectivei profesii,

dacă educația și formarea atestate de această diplomă, certificat sau alt titlu de calificare oficială au fost obținute în special în Comunitate sau dacă titularul are o experiență profesională de trei ani atestată de statul membru care recunoaște o diplomă, un certificat sau alt titlu eliberat de o țară terță.

[…]

(c) prin profesie reglementată se înțelege activitatea profesională reglementată sau ansamblul activităților care constituie această profesie într-un stat membru;

(d) prin activitate profesională reglementată se înțelege activitatea profesională al cărei acces sau exercitare într-un stat membru sunt condiționate, direct sau indirect, prin acte cu putere de lege sau acte administrative, de deținere a unei diplome. […]

[…]”

3 Articolul 2 din aceeași directivă prevede:

„Prezenta directivă se aplică oricărui resortisant al unui stat membru care dorește să-și exercite, cu statut de independent sau de salariat, o profesie reglementată în statul membru gazdă.

Prezenta directivă nu se aplică în cazul profesiilor care fac obiectul unei directive speciale care stabilește o recunoaștere reciprocă a diplomelor între statele membre.”

4 Articolul 3 litera (a) din directiva menționată prevede:

„În cazul în care, într-un stat membru gazdă, accesul la o profesie reglementată sau exercitarea acesteia este condiționată de posesia unei diplome, autoritatea competentă nu îi poate refuza resortisantului unui stat membru, din motiv de calificare necorespunzătoare, accesul la profesia respectivă sau exercitarea ei în aceleași condiții ca și pentru resortisanții statului membru gazdă:

(a) în cazul în care solicitantul deține o diplomă cerută într-un alt stat membru pentru exercitarea respectivei profesii pe teritoriul său, diploma fiind obținută într-un stat membru, […]”

5 Potrivit articolului 4 alineatul (1) din Directiva 89/48:

„Fără a aduce atingere dispozițiilor articolului 3, statul membru gazdă poate, de asemenea, cere solicitantului:

[…]

(b) să urmeze un stagiu de adaptare care să nu depășească trei ani sau să dea o probă de aptitudine:

— în cazul în care formarea profesională dobândită, în conformitate cu prevederile articolului 3 literele (a) și (b), se referă la materii fundamental diferite față de cele specificate de diploma cerută în statul membru gazdă; […]

[…]”

Directiva 92/51

6 Termenul „diplomă” este definit la articolul 1 litera (a) din Directiva 92/51 astfel:

„[…] orice titlu oficial de calificare sau orice set de astfel de titluri:

— care a fost acordat de o autoritate competentă într-un stat membru, desemnată în conformitate cu actele cu putere de lege sau cu actele administrative ale statului respectiv;

— din care rezultă că titularul a absolvit:

(i) fie un ciclu de studii postliceale, altul decât cel prevăzut la articolul 1 litera (a) a doua liniuță din Directiva 89/48/CEE, cu o durată de cel puțin un an sau cu o durată echivalentă, în caz de frecvență redusă, pentru care una dintre condițiile de acces este, de regulă, absolvirea unui ciclu de studii gimnaziale și liceale necesar pentru a avea acces la învățământul universitar sau superior, precum și calificarea profesională care este eventual necesară în mod suplimentar în raport cu acest ciclu de studii postliceale;

(ii) fie unul din ciclurile de calificare prezentate în anexa C;

și

— din care rezultă că titularul posedă calificările profesionale necesare pentru a avea acces la o profesie reglementată în statul membru respectiv sau pentru a o exercita,

în cazul în care formarea atestată prin acest titlu a fost dobândită în principal în Comunitate sau în afara acesteia, în instituțiile de învățământ care asigură o formare conformă actelor cu putere de lege sau actelor administrative ale unui stat membru ori dacă titularul diplomei are o experiență profesională de trei ani certificată de statul membru care a recunoscut un titlu oficial de calificare eliberat într-o țară terță.

[…]”

7 Articolul 1 literele (e) și (f) din Directiva 92/51 cuprinde următoarele definiții:

„(e) prin «*profesie reglementată*» se înțelege activitatea profesională reglementată sau ansamblul activităților care constituie această profesie într-un stat membru;

(f) prin «*activitate profesională*» se înțelege activitatea profesională pentru care accesul sau exercitarea ori una din formele de exercitare într-un stat membru sunt condiționate, direct sau indirect, în temeiul actelor cu putere de lege și al actelor

administrative de deținerea unui titlu oficial de calificare sau a unui atestat de competență. […]”

8 Articolul 2 al doilea paragraf din Directiva 92/51 prevede că nu se aplică, printre altele, profesiilor ce fac obiectul unei directive speciale care instituie între statele membre recunoașterea reciprocă a diplomelor.

9 Potrivit articolului 3 din aceeași directivă:

„Fără a aduce atingere aplicării Directivei 89/48/CEE, dacă în statul membru gazdă accesul la o profesie reglementată sau exercitarea acesteia sunt condiționate de deținerea unei diplome, astfel cum este aceasta definită de prezenta directivă sau de Directiva 89/48/CEE, autoritatea competentă nu poate să refuze unui resortisant al unui stat membru, pe motivul lipsei unor calificări adecvate, accesul la această profesie sau exercitarea în aceleași condiții ca propriii cetățeni:

(a) dacă solicitantul posedă diploma definită de prezenta directivă sau de Directiva 89/48/CEE, necesară într-un alt stat membru pentru a avea acces la profesia respectivă sau pentru a o exercita pe teritoriul acestuia, diplomă care a fost obținută într-un stat membru;

[…]”

10 Articolul 4 alineatul (1) din Directiva 92/51 are următorul cuprins:

„Fără a aduce atingere dispozițiilor articolului 3, un stat membru poate, de asemenea, să ceară solicitantului:

[…]

(b) să urmeze un stagiu de adaptare care să nu depășească trei ani sau să susțină o probă de aptitudini dacă:

— formarea de care a beneficiat, în conformitate cu dispozițiile articolului 3 primul paragraf litera (a) sau (b), privește domenii teoretice și practice necesare în statul membru gazdă și care diferă considerabil de cele atestate prin diploma definită de prezenta directivă sau de Directiva 89/48/CEE

[…]”

Directiva 2006/23/CE

11 La 17 mai 2006, a intrat în vigoare Directiva 2006/23/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 5 aprilie 2006 privind licența comunitară de controlor de trafic aerian (JO L 114, p. 22, Ediție specială, 07/vol. 15, p. 196) care urmărea consolidarea normelor de securitate și ameliorarea funcționării sistemului comunitar al controlului traficului aerian prin intermediul eliberării unei licențe comunitare de controlor de trafic aerian.

Reglementarea națională

12 Directivele 89/48 și 92/51 au fost transpuse în ordinea juridică spaniolă prin Decretul regal 1665/1991 din 25 octombrie 1991 (BOE nr. 280 din 22 noiembrie 1991, p. 37916) și, respectiv, prin Decretul regal 1396/1995 din 4 august 1995 (BOE nr. 197 din 18 august 1995, p. 25657). Profesia de controlor de trafic aerian nu figurează printre profesiile reglementate în Spania, astfel cum sunt enumerate în anexele decretelor regale menționate.

13 Exercitarea acestei profesii în Spania este reglementată în particular prin Decretul regal 3/1998 din 9 ianuarie 1998 privind titlul profesional civil și licența de controlor de trafic aerian (BOE nr. 17 din 20 ianuarie 1998, p. 1968).

14 Potrivit articolului 1 din Decretul regal 3/1998:

„Pentru exercitarea cu titlu profesional a atribuțiilor de controlor de trafic aerian în domeniul civil este necesară deținerea titlului profesional aeronautic civil de controlor de trafic aerian, precum și licența și calificările corespunzătoare, potrivit condițiilor

prevăzute în acest decret regal.”

15 Articolul 2 din același decret regal prevede:

„În sensul prezentului decret regal, prin titlu profesional aeronautic civil de controlor de trafic aerian se înțelege documentul eliberat de Direcția generală a aviației civile care atestă că titularul acestuia a urmat cu succes formarea de bază de controlor de trafic aerian.

Licența este documentul eliberat de la Direcția generală a aviației civile care atestă că deținătorul titlului profesional aeronautic civil de controlor de trafic aerian poate exercita atribuțiile aferente pentru care este calificat. Calificările titularului, precum și eventualele restricții și certificatul de aptitudine fizică și psihologică necesare exercitării lor figurează într-un document anexat.

Calificarea este documentul eliberat de Direcția generală a aviației civile și este asociat unei licențe, în care se precizează circumstanțele, condițiile și, după caz, restricțiile legate de exercitarea anumitor atribuții care le revin controlorilor de trafic aerian.”

16 Condițiile de obținere a titlului de controlor de trafic aerian sunt formulate la articolul 3 din decretul regal menționat astfel:

„1. Obținerea titlului profesional aeronautic civil de controlor de trafic aerian este condiționată de absolvirea unei formări de bază de controlor de trafic aerian desfășurate conform programelor oficiale, care includ cunoașterea teoretică și practică a dreptului aerian, precum și a normelor de trafic aerian, a echipamentelor de control aerian, cunoștințe generale referitoare la aeronautică, la factorii umani, la meteorologie, la navigație și la procedurile operaționale.

2. Pentru a urma formarea de bază, candidații trebuie să îndeplinească următoarele condiții:

a) nivelul studiilor cerut: să posede o diplomă universitară oficială pentru primul sau pentru al doilea ciclu ori să fi încheiat primul ciclu complet de studii universitare;

b) să vorbească și să scrie fluent în spaniolă și în engleză, fără ca exprimarea orală să lase aparența unor dificultăți susceptibile să afecteze comunicațiile prin voce;

c) să obțină un certificat corespunzător de aptitudine psihotehnică, fizică și psihologică.”

17 Articolul 4 din Decretul regal 3/1998, care stabilește condițiile de obținere a licenței de controlor de trafic aerian, are următorul cuprins:

„Licența de controlor de trafic aerian este eliberată candidaților care îndeplinesc următoarele condiții:

a) au 21 de ani împliniți;

b) posedă un titlu profesional aeronautic civil de controlor de trafic aerian;

c) au urmat formarea teoretică și practică cerută pentru a obține una dintre calificările menționate la articolul 7 din prezentul decret regal;

d) au absolvit în mod satisfăcător și sub supravegherea unui controlor calificat desemnat în acest sens un stagiu de trei luni care constă în controlul efectiv al traficului aerian. Condiția impusă la litera c) a prezentului articol poate fi îndeplinită în cursul perioadei descrise la acest punct;

e) dețin un certificat de aptitudine fizică și psihologică valabil care poate fi periodic reînnoit.”

18 Articolul 7 din acest decret regal, care enumără calificările la care face referire articolul 4 litera c) din același decret, prevede:

„Sunt prevăzute următoarele calificări:

a) control de aerodrom;

b) control de apropiere;

c) control de apropiere radar;

d) control zonal;

e) control radar zonal."

19 Articolul 6 din decretul regal menționat prevede:

„Titularul unei licențe de controlor de trafic aerian are dreptul de a exercita în mod profesionist toate atribuțiile privind controlul traficului aerian pentru care este calificat.

Cu toate acestea, Direcția generală a aviației civile poate restrânge atribuțiile conferite pentru motive legate de aptitudinea fizică și psihologică sau de circumstanțe tehnice și operaționale care afectează siguranța aeriană."

Procedura precontencioasă

20 La 8 noiembrie 2000, Comisia a adresat Regatului Spaniei o scrisoare de punere în întârziere în care arată că aceste condiții de acces și de exercitare a profesiei de controlor de trafic aerian, astfel cum sunt prevăzute în Decretul regal 3/1998, sunt incompatibile cu Directivele 89/48 și 92/51.

21 Întrucât răspunsul formulat de Regatul Spaniei la 8 februarie 2001 nu a fost considerat satisfăcător, Comisia a emis la 26 iulie 2001 un aviz motivat prin care invita acest stat membru să ia măsurile necesare pentru a se conforma directivelor menționate.

22 Apreciind că Regatul Spaniei nu a luat măsurile necesare pentru a se conforma obligațiilor care îi revin în temeiul acestor directive, la 11 februarie 2003, Comisia a introdus o primă acțiune în constatarea neîndeplinirii obligațiilor.

23 Prin Hotărârea din 14 octombrie 2004, Comisia/Spania (C-55/03), Curtea a respins această acțiune ca inadmisibilă, întrucât modul de formulare a motivelor și de stabilire a obiectului litigiului, astfel cum au fost prezentate de Comisie în cererea introductivă, erau lipsite de claritate și de coerență, împiedicând astfel Curtea să se pronunțe în mod util asupra acțiunii.

24 În urma schimbului de scrisori dintre Comisie și Regatul Spaniei ulterior pronunțării Hotărârii Comisia/Spania, citată anterior, printre care se numără scrisoarea de punere în întârziere complementară din 21 martie 2005, răspunsul formulat de Regatul Spaniei la 23 mai 2005, a doua scrisoare de punere în întârziere complementară din 19 decembrie 2005 și răspunsul formulat de Regatul Spaniei la 20 februarie 2006, Comisia a emis la 4 iulie 2006 un aviz motivat complementar prin care invita acest stat membru să ia măsurile necesare pentru a se conforma Directivelor 89/48 și 92/51 în termen de două luni de la primirea acestui aviz.

25 Întrucât a considerat neconvingător răspunsul formulat de Regatul Spaniei la respectivul aviz motivat complementar, Comisia a introdus prezenta acțiune.

Cu privire la acțiune

Argumentele părților

26 Comisia invocă încălcarea atât a Directivei 89/48, cât și a Directivei 92/51, în măsura în care diploma obținută într-un stat membru și a cărei recunoaștere este solicitată în Spania poate intra în domeniul de aplicare al ambelor directive.

27 Comisia constată că profesia de controlor de trafic aerian nu figurează pe lista de profesii reglementate în Spania care se regăsește în anexele la Decretele regale 1665/1991 și 1396/1995. Or, ar fi evident că această profesie este o „profesie reglementată" în sensul Directivelor 89/48 și 92/51, ansamblul de titluri cerute pentru exercitarea acestei profesii în Spania constituind o „diplomă" în sensul fiecăreia dintre aceste directive. Prin urmare, Comisia apreciază că în mod greșit acestei profesii nu îi este aplicabil mecanismul de recunoaștere a diplomelor și a formărilor profesionale dobândite în celelalte state membre, astfel cum este acesta prevăzut de aceste decrete regale.

28 În opinia Comisiei, faptul că Directiva 2006/23 poate fi considerată o „directivă specială" în sensul articolului 2 din Directivele 89/48 și 92/51 este irelevant în prezenta cauză în constatarea neîndeplinirii obligațiilor. Întrucât termenul de transpunere a Directivei 2006/23 este, potrivit articolului 20 primul paragraf, 17 mai 2008, statele membre sunt obligate ca, înainte de această dată, să recunoască diplomele eliberate în conformitate cu dispozițiile Directivelor 89/48 și 92/51 în celelalte state membre.

29 În replică, Regatul Spaniei precizează că aceste ultime directive nu sunt aplicabile profesiei de controlor de trafic aerian, întrucât, în Spania, nu există o „diplomă" în sensul directivelor menționate care să confere prin ea însăși abilitarea de a exercita această profesie. Numai obținerea unui ansamblu de titluri definite ar permite exercitarea acesteia.

30 Referitor la Directiva 2006/23, Regatul Spaniei arată că adoptarea acestei directive speciale demonstrează că, anterior, dreptul comunitar nu oferea instrumente adecvate pentru a garanta libera circulație a controlorilor de trafic aerian și nu impunea statelor membre recunoașterea calificărilor profesionale în acest domeniu. Prin urmare, condițiile de exercitare a activității de controlor de trafic aerian impuse de aceste state nu erau susceptibile de a fi recunoscute de statele membre în temeiul Directivelor 89/48 și 92/51.

31 În plus, statul membru menționat susține că exercitarea efectivă a activității de controlor de trafic aerian în Spania este supusă, printre alte condiții, obținerii unei calificări cu caracter local, legate de sectorul concret în care urmează a fi exercitată această activitate (control de aerodrom, control zonal etc.). Astfel, chiar persoanele care au obținut în Spania formarea profesională corespunzătoare activității de controlor de trafic aerian nu o pot exercita în orice parte a teritoriului național, având nevoie să obțină o astfel de calificare locală. Din cauza existenței acestei calificări speciale, este *a fortiori* imposibil ca o persoană care a obținut o formare într-un alt stat membru să poată fi autorizată să exercite această activitate în Spania.

32 În legătură cu acest ultim argument, Comisia susține că acest caracter „local" sau „special" al anumitor calificări nu înseamnă că profesia în discuție trebuie considerată nereglementată și, prin urmare, exclusă din domeniul de aplicare al Directivelor 89/48 și 92/51. În opinia Comisiei, statul membru gazdă poate pretinde să se urmeze un stagiu de adaptare sau să se promoveze o probă de aptitudine înainte de a atribui o astfel de calificare titularului unei diplome eliberate de un alt stat membru în conformitate cu dispozițiile acestor directive.

Aprecierea Curții

33 În ceea ce privește argumentul invocat de Regatul Spaniei potrivit căruia profesia de controlor de trafic aerian nu intră în domeniul de aplicare al Directivelor 89/48 și 92/51 din moment ce nu este vorba despre o „profesie reglementată", având în vedere inexistența vreunei „diplome" în sensul acestor directive care să confere abilitarea de a exercita această activitate, trebuie constatat că noțiunea de profesie reglementată în sensul directivelor amintite este o noțiune de drept comunitar și că din definițiile prevăzute la articolul 1 literele (c) și (d) din Directiva 89/48 și la articolul 1 literele (e) și (f) din Directiva 92/51 rezultă că o profesie trebuie considerată reglementată în cazul în

care accesul la activitatea profesională în cauză sau exercitarea acesteia este reglementată prin acte cu putere de lege și prin acte administrative care instituie un regim care are ca efect să rezerve în mod expres această activitate profesională persoanelor care îndeplinesc anumite condiții și să interzică accesul acelora care nu le îndeplinesc (a se vedea în acest sens Hotărârea din 13 noiembrie 2003, Morgenbesser, C-313/01, Rec., p. I-13467, punctul 49).

34 În speță, din dosarul Curții rezultă că exercitarea profesiei de controlor de trafic aerian în Spania este reglementată special prin Decretul regal 3/1998 și că aceasta este rezervată persoanelor care dețin anumite titluri eliberate de Direcția generală a aviației civile.

35 Acest decret regal impune pentru exercitarea unei astfel de profesii în special deținerea titlului profesional aeronautic civil de controlor de trafic aerian care atestă că titularul acestuia a urmat cu succes o formare de bază și că este, printre alte condiții, în posesia unei diplome universitare oficiale pentru primul sau pentru al doilea ciclu ori că a încheiat primul ciclu complet de studii universitare în Spania.

36 Pe de altă parte, pentru a accede la profesia de controlor de trafic aerian în Spania este necesară, potrivit Decretului regal 3/1998, obținerea unei licențe de controlor de trafic aerian care atestă că deținătorul titlului profesional aeronautic civil de controlor poate exercita atribuțiile aferente pentru care este calificat. Obținerea acestei licențe este condiționată și de absolvirea unui stagiu de trei luni care constă în controlul efectiv al traficului aerian.

37 În sfârșit, același decret regal prevede că este necesară obținerea „calificărilor” care conferă abilitarea de a exercita atribuțiile menționate. Este vorba despre un document asociat unei licențe, în care se precizează circumstanțele, condițiile și, după caz, restricțiile legate de exercitarea anumitor atribuții care le revin controlorilor de trafic

aerian. Aceste calificări se pot în special referi la controlul de aerodrom, la controlul de apropiere, la controlul de apropiere radar, la controlul zonal, precum și la controlul radar zonal și se obțin la terminarea unei formări teoretice și practice.

38 Rezultă că exercitarea activității de controlor de trafic aerian în Spania este reglementată efectiv prin acte administrative care instituie un regim ce are ca efect să rezerve în mod expres această activitate profesională persoanelor care îndeplinesc anumite condiții și să interzică accesul acelora care nu le îndeplinesc.

39 În consecință, profesia de controlor de trafic aerian în Spania trebuie să fie considerată profesie reglementată în sensul Directivelor 89/48 și 92/51 și intră, așadar, în domeniul de aplicare al acestora.

40 Această concluzie nu poate fi pusă în discuție de faptul că în Spania nu există o formare atestată printr-o diplomă unică, ce ar conferi accesul la exercitarea profesiei în cauză.

41 Astfel, rezultă din articolele 1 litera (a) din Directivele 89/48 și 92/51 că noțiunea de diplomă cuprinde „totalitatea" diplomelor, a certificatelor sau a altor titluri de formare.

42 În plus, faptul că o „diplomă" nu există sub forma unui document unic, ci se compune dintr-un ansamblu de titluri, de certificate sau de alte documente este irelevant în măsura în care funcția esențială a acestei diplome, oricare ar fi forma pe care o îmbracă, este de a constata că persoana interesată a urmat cu succes un ciclu de studii determinat

care conferă calificările profesionale cerute pentru a accede la o profesie reglementată în statul membru vizat sau pentru a o exercita (a se vedea în acest sens, referitor la calificarea ca „diplomă" în sensul Directivei 89/48 a constatării reușitei la examenul de la finalul formării, Hotărârea din 9 septembrie 2003, Burbaud, C-285/01, Rec., p. I-8219, punctul 52).

43 Întrucât, în Spania, accesul la profesia de controlor de trafic aerian este condiționat de deținerea unei „diplome" în sensul Directivei 89/48, rezultă că, în conformitate cu articolul 3 din această directivă, autoritatea competentă din acest stat membru nu poate să refuze resortisantului unui alt stat membru, din motiv de calificare necorespunzătoare, accesul la această profesie sau exercitarea ei în aceleași condiții ca și propriii cetățeni atunci când sunt îndeplinite condițiile enumerate la acest articol 3.

44 Dat fiind că una dintre aceste condiții este deținerea unei diplome, astfel cum este aceasta definită în Directiva 89/48, persoanele interesate trebuie, așadar, să fi urmat cu succes un ciclu de studii postliceale cu o durată minimă de trei ani.

45 În plus, deoarece în Spania accesul la profesia de controlor de trafic aerian este condiționat de deținerea unei diplome, astfel cum este aceasta definită în Directiva 89/48, rezultă că, în conformitate cu articolul 3 din Directiva 92/51, autoritatea competentă din acest stat nu poate să refuze resortisantului unui alt stat membru, din motiv de calificare necorespunzătoare, accesul la această profesie sau exercitarea ei în aceleași condiții ca propriii cetățeni, dacă sunt îndeplinite condițiile enumerate la același articol.

46 Una dintre aceste condiții este deținerea unei diplome în sensul Directivei 92/51. Definiția diplomei prevăzută de această directivă este mai largă decât cea prevăzută de Directiva 89/48 și, în special, nu impune ca persoanele interesate să fi urmat cu succes un ciclu de studii postliceale cu o durată minimă de trei ani.

47 Astfel, revine statelor membre obligația de a prevedea recunoașterea diplomelor care se înscriu fie în definiția prevăzută de Directiva 89/48, fie în definiția prevăzută de Directiva 92/51. Or, reglementarea spaniolă nu prevede o astfel de recunoaștere.

48 În ceea ce privește argumentul formulat de Regatul Spaniei prin care se respinge existența unei astfel de obligații de recunoaștere întemeiate pe directivele amintite, având în vedere că s-a adoptat o directivă specială în domeniu, respectiv Directiva 2006/23, acesta nu poate subzista.

49 Astfel, Directiva 2006/23, adoptată în temeiul articolului 80 alineatul (2) CE, care face parte din titlul V al părții a treia din Tratatul CE privind politica comună în domeniul transporturilor, se înscrie, după cum se arată în considerentul (1), în cadrul „[p]uner[ii] în aplicare a legislației privind cerul unic european". Pentru asigurarea celui mai înalt nivel de siguranță, această directivă vizează, după cum rezultă din considerentul (8), „să se armonizeze cerințele privind calificările, competența și accesul la profesia de controlor de trafic aerian". Astfel, articolul 1 din aceeași directivă prevede că „[o]biectivul prezentei directive îl reprezintă creșterea standardelor de siguranță și îmbunătățirea funcționării sistemului comunitar de control al traficului aerian prin eliberarea unei licențe comunitare de controlor de trafic aerian". Potrivit articolului 4 din aceeași directivă, numai controlorii de trafic aerian titulari ai licențelor eliberate în conformitate cu dispozițiile acestei directive vor putea furniza serviciile de control al traficului aerian. Condițiile pentru obținerea unei astfel de licențe sunt definite la articolul 5 din Directiva 2006/23, în timp ce articolul 15 din aceeași directivă reglementează recunoașterea reciprocă a licențelor de controlor de trafic aerian.

50 Prin urmare, trebuie constatat că obiectivul esențial al Directivei 2006/23 este de a institui normele comunitare privind obținerea și menținerea licenței de controlor de trafic aerian, ceea ce permite să se aprecieze că această directivă este o „directivă specială" în sensul articolului 2 din Directivele 89/48 și 92/51. Or, în măsura în care termenul de transpunere a Directivei 2006/23 a fost stabilit la 17 mai 2008 potrivit articolului 20 primul paragraf, un stat membru trebuia, în principiu, să recunoască

diplomele și formările profesionale dobândite într-un alt stat membru care conferă accesul la profesia de controlor de trafic aerian înainte de această dată, în condițiile prevăzute de Directivele 89/48 și 92/51.

51 Prin urmare, argumentul invocat de Regatul Spaniei întemeiat pe Directiva 2006/23 trebuie respins.

52 În sfârșit, trebuie examinat argumentul invocat de același stat membru referitor la „calificare", care, potrivit articolului 2 din Decretul regal 3/1998, este un document eliberat de Direcția generală a aviației civile asociat licenței în care se precizează circumstanțele, condițiile și, după caz, restricțiile legate de exercitarea anumitor atribuții care le revin controlorilor de trafic aerian și care se referă, așadar, la anumite domenii speciale, precum controlul de aerodrom, controlul de apropiere, controlul de apropiere radar, controlul zonal și controlul radar zonal. O astfel de calificare, fiind de natură specială sau locală, ar împiedica prin definiție recunoașterea în Spania a calificărilor obținute într-un alt stat membru.

53 Trebuie subliniat în această privință că Directivele 89/48 și 92/51 nu instituie un sistem de recunoaștere automată. Deși se recunoaște dreptul de acces la profesiile reglementate, aceste directive permit statului membru gazdă, în temeiul articolului 4 alineatul (1) litera (b) din aceste directive, să supună solicitantul, resortisant al altui stat membru, unui stagiu de adaptare sau unei probe de aptitudine, în special în cazul în care formarea profesională dobândită se referă la materii fundamental diferite față de cele specificate de diploma cerută în statul membru gazdă ori în cazul în care profesia reglementată în acest din urmă stat implică una sau mai multe activități profesionale reglementate care nu se regăsesc în profesia reglementată în statul membru de origine sau de proveniență al solicitantului și în cazul în care diferența dintre activitățile profesionale în cele două state membre în cauză se caracterizează printr-o formare specifică diferită (a se vedea, referitor la Directiva 89/48, Hotărârea din 8 mai 2008, Comisia/Spania, C-39/07, Rep., p. I-3435, punctul 39).

54 Sistemul de recunoaștere reciprocă a diplomelor și a formărilor profesionale instituit prin Directivele 89/48 și 92/51 nu înseamnă că titlurile eliberate de celelalte state membre atestă o formare similară sau comparabilă celei impuse în statul membru gazdă. Astfel, potrivit sistemului instituit de aceste directive, o diplomă este recunoscută nu în considerarea valorii intrinseci a formării pe care o atestă, ci fiindcă deschide accesul, în statul membru în care a fost eliberată sau recunoscută, la o profesie reglementată. Nu este suficient să existe diferențe privind durata sau conținutul formării dobândite în statul membru de origine în raport cu formarea oferită în statul membru gazdă pentru a justifica refuzul de a recunoaște calificarea profesională în discuție. Mai mult, dacă diferențele au caracter substanțial, acestea pot justifica faptul că statul membru gazdă impune solicitantului să îndeplinească una dintre măsurile de compensare prevăzute la articolul 4 din aceste directive (a se vedea în acest sens, referitor la Directiva 89/48, Hotărârea din 19 ianuarie 2006, Colegio, C-330/03, Rec., p. I-801, punctul 19).

55 Rezultă că acest caracter special sau local al unor calificări care îi sunt impuse, în temeiul articolului 2 din Decretul regal 3/1998, unei persoane care dorește să exercite profesia de controlor de trafic aerian în Spania nu împiedică compararea, pe de o parte, a competențelor atestate de diplomele sau de formările profesionale dobândite într-un stat membru, altul decât Regatul Spaniei, în scopul exercitării acestei profesii și, pe de altă parte, a cunoștințelor și a calificărilor cerute pentru exercitarea acesteia în Regatul Spaniei.

56 În consecință, argumentul invocat de Regatul Spaniei trebuie respins.

57 Ținând seama de considerațiile care precedă, trebuie constatat că, prin neadoptarea, în ceea ce privește profesia de controlor de trafic aerian, a actelor cu putere de lege și a actelor administrative necesare pentru a se conforma Directivelor 89/48 și 92/51, Regatul Spaniei nu și-a îndeplinit obligațiile care îi revin în temeiul acestor directive.

Cu privire la cheltuielile de judecată

58 Potrivit articolului 69 alineatul (2) din Regulamentul de procedură, partea care cade în pretenții este obligată, la cerere, la plata cheltuielilor de judecată. Întrucât Comisia a solicitat obligarea Regatului Spaniei la plata cheltuielilor de judecată, iar Regatul Spaniei a căzut în pretenții, se impune obligarea acestuia la plata cheltuielilor de judecată.

Pentru aceste motive, Curtea (Camera a doua) declară și hotărăște:

1) **Prin neadoptarea, în ceea ce privește profesia de controlor de trafic aerian, a actelor cu putere de lege și a actelor administrative necesare pentru a se conforma Directivei 89/48/CEE a Consiliului din 21 decembrie 1988 privind sistemul general de recunoaștere a diplomelor de învățământ superior acordate pentru formarea profesională cu durata minimă de trei ani și Directivei 92/51/CEE a Consiliului din 18 iunie 1992 privind cel de al doilea sistem general de recunoaștere a formării profesionale, de completare a Directivei 89/48, Regatul Spaniei nu și-a îndeplinit obligațiile care îi revin în temeiul acestor directive.**

2) **Obligă Regatul Spaniei la plata cheltuielilor de judecată.**

Semnături